

סוכני הנסיעות בישראל

בחינת מצבם של סוכני הנסיעות בישראל, בראי
מעמדן במשרד התיירות

אוגוסט - 2022

The Israel Association of
Travel Agencies & Consultants (RA)

התאחדות משרדי הנסיעות
ויועצי התיירות בישראל (עו)

תוכן עניינים

2	תקציר מנהלים
4	הגדרת תיירות
4	סוכני נסיעות בישראל
5	הגדרת סוכן נסיעות לתיירות נכנסת בישראל
7	הגדרת סוכני נסיעות בהשוואה בינלאומית
8	נתונים - סוכני הנסיעות בישראל
9	תיירות חוץ
13	תיירות פנים
17	קורונה כמקרה בוחן
18	חבילת הסיוע של משרד התיירות
20	השלכות הקורונה על ענף התיירות בהשוואה בינלאומית
23	ביבליוגרפיה

תקציר מנהלים

- סך התוצר מן התיירות הינו 34 מיליארד ₪ בשנה. להערכת מכון מאקרו, כ-10.6 מיליארד ₪, המהווים כ-31% מסך התוצר מן התיירות הינם מתיירות חוץ, וכ-23.4 מיליארד ₪, המהווים 69% מסך התוצר מן התיירות, הינם מתיירות פנים.
- להערכת מכון מאקרו, ישנם בישראל כ-5,000 סוכני נסיעות, המועסקים בכ-291 סוכנויות נסיעות שונות. סוכני הנסיעות בישראל תורמים תרומה ניכרת למשק הישראלי, המוערכת ב-777 מיליון ₪ בשנה.
- גודל הצריכה המקומית של תיירות החוץ, כלומר, הצריכה של ישראלים לקראת הנסיעה מחוץ לגבולות ישראל, היא כ-52.4% מסך הצריכה המקומית של התיירות הנכנסת בישראל, כלומר רק של תיירים נכנסים. בנוסף, מן הנתונים עולה כי גודל הצריכה המקומית של תיירות החוץ הוא כ-89% מסך הצריכה של הישראלים בתיירות הפנים בישראל.
- תיירות החוץ בישראל היא תיירות המבוססת על ביקורים והגירה של אזרחים ממדינות זרות לגבולות מדינת ישראל, בעוד תיירות הפנים בישראל מבוססת על התיירות הנכנסת של תיירים המגיעים לישראל ועל התיירות של הישראלים עצמם בתוך המדינה.
- ההוצאה עבור צריכה מקומית של תיירות החוץ היא תולדה של גורמים רבים ומגוונים, אך מן העיקריים שבהם הוא קיומם של סוכני הנסיעות בישראל, המקדמים טיולים מאורגנים, חבילת נופש ואירוח לישראלים היוצאים לחו"ל – תוך עידוד השימוש בחברות תעופה ישראליות כחלק מתוכנית הנסיעה. בכך סוכני הנסיעות מקדמים את ענף התעופה המקומי בפרט והמשק הישראלי בכלל.
- להערכת מכון מאקרו, תרומתם של סוכני הנסיעות העוסקים בתיירות חוץ לקופת המדינה היא מעל למחצית מתרומתם של סוכני הנסיעות לתיירות פנים, אשר תרומתם לקופת המדינה ישירה ונגלית לעין, בניגוד לעוסקים בתיירות החוץ הסובלים מסיווג שגוי, כתעשייה שאינה תורמת דיה לקופת המדינה – זאת מתוקף ההטיה התודעתית כי התיירים היוצאים תורמים בנסיעתם רק למדינת היעד.
- ישנה הגדרה עבור סוכן נסיעות לתיירות נכנסת לישראל לפי חוק שירותי תיירות תשל"ו (1970) כך שסוכן נסיעות העומד בקריטריונים להלן יוכל להיכלל ברשימת סוכני הנסיעות לתיירות נכנסת מטעם משרד התיירות. אולם אין הגדרה רשמית לסוכן נסיעות בתיירות חוץ בישראל.
- סוכני הנסיעות בישראל מרכזים מגוון של שירותים וידע בתחום הנסיעות, כאשר הם משמשים כמעין מתווך בין ספקי התיירות וחברות התעופה והשירותים הנדרשים אל מול הלקוחות. תפקידה של סוכנות הנסיעות היא לתת ללקוח את המענה המקיף לכל צרכיו הלוגיסטיים ובירוקרטיים בעת הנסיעה, ובכך להקל על הטרחה הכרוכה בארגון הנסיעה המבוקשת.

- מהסתכלות במתווה חבילת הסיוע שגיבש משרד התיירות לעובדי הענף בישראל בעקבות משבר הקורונה, עולה כי **רובה המכריע של התמיכה מיועדת לעוסקים בתיירות הפנים בארץ**, בעוד הסיוע לסוכני הנסיעות ושאר העובדים העוסקים בתיירות החוץ זניח עד לכדי לא קיים.
- בשנת 2020 נאמד **הערך המוסף של התיירות ב-9.6 מיליארד** ₪ המהווים כ-0.8% מהתוצר בישראל. זאת בעוד שב-2019 טרם הקורונה, הערך המוסף מתיירות היה כ-33.5 מיליארד ₪ ושיעורו היה 2.5% מהתוצר בישראל בשנה זו.

הגדרת תיירות

תיירות חוץ היא תיירות המבוססת על ביקורים והגירה של מבקרים ממדינות זרות לגבולות מדינה אחרת. לתיירות החוץ יתרונות רבים. ראשית, תיירות החוץ מאפשרת מכירה של מוצרים ושירותים לקהל שאינו מקומי, בכך הצריכה המקומית בארץ היעד גדלה והעובדים המקומיים נהנים מגידול בהיקף המכירות. לתיירים ישנו לרוב ביקוש קשיח יותר מהאוכלוסייה המקומית כך שמחיר המוצרים יכול להיות גבוהה יותר תוך הנחה מובלעת שסביר כי תיירים אלה לא יחזירו מוצר תקול או יבררו בין מוצרים שונים או יערכו סקר שוק מקיף טרם רכישת מוצרים במהלך ביקורם בארץ. תיירות החוץ מפרנסת ענפים רבים המספקים שירותים לתיירים לרבות בתי מלון והארחות, תחבורה, מורי דרך ומדריכים, פעילויות פנאי ונופש, הסעדה ועוד שלל סוגים שונים של שירותים. ישנן מדינות רבות אשר מתבססות על התיירות הנכנסת כמרכיב מרכזי מהתוצר שלהם. כאשר נתח גדול מהעובדים המקומיים עוסקים בענפים הנוגעים לתיירות החוץ כדוגמת תאילנד, הודו ופרו. תרומה מהותית נוספת של תיירות החוץ היא הצריכה המקומית של תיירים אלה בארץ מוצאם. צריכה זו מתבטאת בהכנות לנסיעה המתבצעות בארץ המוצא. הכנה זו כוללת רכישת מוצרים וקבלת שירותים שונים לקראת הנסיעה, אשר תורמים להעסקת עובדים בשלל סקטורים התומכים בתיירות היוצאת תוך להגדלת הפעילות המשקית והתוצר בישראל.

תיירות פנים היא תיירות של תושבי מדינה מסוימת בתוך גבולות המדינה, כאשר התיירים הם אזרחי המדינה. בדומה לתיירות החוץ, גם תיירות הפנים מהווה נדבך מרכזי בפרנסתם של אזרחים רבים במדינה, אשר עוסקים בענפים המספקים שירותים לתיירי הפנים. דוגמא לכך הם חדרי הארחה פרטיים, שירותי הסעה והובלה, הסעדה, שירותי נופש ופנאי ועוד. חלק גדול מעסקי המלונאות וההארחות בישראל, אשר מתמקדים בלקוחות המקומיים, מציעים מחיר נמוך יותר ביחס לאלה המתמקדים בתיירות הנכנסת. זאת עקב הציפייה מצד העסקים כי הלקוח המקומי מכיר את השוק המקומי ואת ההיצע הגדול הנתון לרשותו. זאת בעוד תיירי החוץ, לעיתים תכופות, אינם בקיאים בבכני השוק המקומי וההיצע האפשרי להם במדינת היעד.

תיירות נכנסת היא למעשה תיירות הכוללת את כל התיירים הנכנסים לשעריה של מדינה מסוימת. התיירות הנכנסת מסווגת לא פעם עם תיירות הפנים היות והמתקנים והשירותים במדינה מסוימת משמשים הן את המקומיים התרים בארצם והן את התיירים שהגיעו למדינה תחת הגדרת התיירות הנכנסת. לכן, **במסמך זה תיירות הפנים תכיל בתוכה גם את התיירות הנכנסת.**

סוכני נסיעות בישראל

סוכני הנסיעות מרכזים מגוון של שירותים וידע בתחום הנסיעות, כאשר הם מתפקדים כמתווך בין ספקי התיירות וחברות התעופה והשירותים הנדרשים אל מול הלקוחות. תפקידה של סוכנות הנסיעות היא לתת ללקוח את המענה המקיף לכל צרכיו הלוגיסטיים והבירוקרטיים בעת הנסיעה, ובכך להקל על הטרחה הכרוכה בארגון הנסיעה המבוקשת. סוכן הנסיעות הוא למעשה איש מקצוע המנוסה בעולם התעופה והמלונאות, והוא נדרש להכיר את יעדי התיירות שאותם הוא משווק. בכך יכול הסוכן לתת את המענה המתאים ביותר לדרישות ורצונות הלקוח. **החלוקה בין סוכני הנסיעות היא למעשה חלוקה דיכוטומית, לסוכני נסיעות העוסקים בתיירות פנים ולסוכני נסיעות**

העוסקים בתיירות חוץ. זאת על אף שחלק ניכר מסוכני הנסיעות עוסקים בשני התחומים, ועובדים במשרדי נסיעות גדולים המספקים שירות לכל סוגי התיירות. בישראל ישנן כ-291 סוכנויות תיירות הרשומות במשרד התיירות.¹ כאשר חלקן הן פירמות גדולות המעסיקות מספר רב של סוכני נסיעות וחלקן הן 'סוכנויות בוטיק' אותן מפעילים סוכני נסיעות בודדים המוגדרים למעשה כ'פריילנסרים'.

רובם המכריע של סוכני הנסיעות עובד לפי תגמול 'פר עסקה', כך ששכרו של סוכן הנסיעות הוא שיעור קבוע מעלות העסקה אותה מכר ללקוח. ישנן 2 סוגים של עמלות אפשריות, האחת היא עמלה אותה מקבל סוכן הנסיעות מחברת התעופה, עמלה זו קבועה וידועה הן לסוכן הנסיעות והן לחברת התעופה בכל רגע נתון. עמלה נוספת, מכונה 'דמי טיפול' והיא עמלה אותה יכול סוכן הנסיעות לגבות באופן חופשי בעבור העסקה אותה מכר ללקוח. סוכני הנסיעות אינם מקבלים שכר בסיס קבוע ופרנסתם תלויה בהצלחתם המקצועית גרידא. שיעור העמלה אותה מקבל סוכן הנסיעות מחברת התעופה אינה קבועה, אך לרוב נעה סביב 5%-10% מגודל העסקה. גם העמלה עבור 'דמי הטיפול' משתנה ותלויה בתמחור פרסונלי של כל סוכנות נסיעות בנפרד. בנוסף, במטרה להשיג יתרון תחרותי, ישנם שני תאגידי גדולים המחזיקים בבעלותיהם את רוב סוכנויות הנסיעות בארץ, בכך יש לתאגידי אפשרות להשתמש בכוחם כתאגידי גדולים בעלי נתח שוק משמעותי ולמקסם את רווחיהם על ידי שימוש "במנופי כוח" הכוללים בלעדיות בהסכמים, שיתופי פעולה גלובליים, מתן ייעוץ לחברות זרות ואפשרות להשפיע על תנאי ההעסקת סוכני הנסיעות בשוק. חלק גדול מפירמות הגדולות בשוק סוכנויות התיירות מחזיקות חברות-בת אשר משמשות כשלוחות של הפירמות הגדולות.

הטיפול בתיירות החוץ מחייב קשר עם ספקים ברחבי העולם במגוון תחומים, לרבות תעופה, השכרת רכב, מלונאות, מזון, הדרכה והסעה. קשר זה מתבצע באמצעות סוכנויות נסיעות מקומיות בארצות היעד, המבצעות עסקאות קמעונאיות בשוק המקומי. תיקי הלקוחות מועברים לסיטונאים בארץ המוצא ולסיטונאים שונים מתמחים במכירת יעדים שונים בעולם. זאת כאשר ברשותם מחירי חוזה שנתי המאפשרים תמחור חבילת התיירות הנמכרת בפרק זמן קצר. מחירה של חבילת סיור מתוך חוברת יעדים כוללת בתוכה את התמחור הקמעונאי. בנוסף לכך, סוכני הנסיעות גובים אחוז מסוים – עמלה מכל רכישה שהם מבצעים.

הגדרת סוכן נסיעות לתיירות נכנסת בישראל

לפי חוק שירותי תיירות תשל"ו (1970) – סוכן נסיעות העומד בקריטריונים להלן יוכל להיכלל ברשימת סוכני הנסיעות לתיירות נכנסת מטעם משרד התיירות

1. על הסוכן לספק שירותים כדלקמן

- מספר שירותי סוכנות נסיעות: לרבות ארגון ומכירה של סיור לישראל, או הזמנת שירותים לצורכי סיור
- בניית חבילות תיור לישראל
- הזמנה או מכירה של כרטיסי טיסה
- הזמנת שירותי לינה בישראל

¹ [List of Incoming Tour Operators](#)

- טיפול בהשגת אשרת כניסה
 - מתן ייעוץ מקצועי בכל עניין כמפורט לעיל
 - 2. על הסוכן להחזיק במשרד צוות עובדים המתאימים לתת שירות לתייר
 - 3. הסוכן הינו תאגיד הרשום בישראל, או יחיד שהינו תושב ישראל (יש לצרף אישורים)
 - 4. לסוכן אישור בר תוקף על ניהול פנקסי חשבוניות ורשומות לפי חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבוניות ותשלום חובות מס) התשל"ו 1976
 - 5. מקיים מחזור שנתי של USD 250,000 לפחות מתיירות נכנסת - יש לצרף אישור רואה חשבון.
 - 6. הסוכן מפרסם חומר פרסומי לעידוד התיירות לישראל
 - 7. סוכן הנסיעות, הבעלים או מנהל של סוכנות הנסיעות לא פעלו בדרך המהווה עבירה על חוק שירותי תיירות התשל"ו 1970. או תקנות שהותקנו מכוחו, ולא הורשעו בעבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הם ראויים לשמש כסוכן נסיעות.
 - 8. לא נתקבלו כלפי הסוכן תלונות חוזרות ומוצדקות לגבי טיב שירותי סוכנות הנסיעות שהוא מספק, לדעת אחראי המשרד.
- באשר להגדרת סוכנות נסיעות, חוק שירותי התיירות (תיקון מס' 4) התשס"ב- 2002 קובע כי שירותי סוכנות נסיעות הנם כל אחד מאלה :
- ארגון ומכירה של סיור לישראל או למדינות חוץ או הזמנת שירותים לצורכי סיור כאמור :
 - הזמנה או מכירה של כרטיסי נסיעה או שוברי נסיעה אל מחוץ לישראל, למעט הזמנה או מכירה כאמור, אף אם היא כוללת הזמנת שירותי לינה בבתי מלון, המבוצעת ישירות בחברת תעופה
 - הזמנת שירותי לינה בבתי מלון בישראל או מחוץ לישראל
 - טיפול בהשגת אשרות כניסה, שהייה או יציאה לצורכי סיור או נסיעה
 - מתן ייעוץ מקצועי כל עניין כאמור בפסקאות (1) עד (4)
- משרדים רבים המוכרים למשרד התיירות כסוכנויות נסיעות העוסקות בתיירות נכנסת עוסקים גם בתיירות החוץ, כך שלמעשה אין הפרדה מוחלטת בכל המשרדים בנוגע לאופי העיסוק בתיירות החוץ או הפנים, אולם מרבית מסוכנויות הנסיעות עוסקות בתיירות החוץ באופן כמעט מוחלט. הפעילות המוגברת בתיירות בחוץ נובעת מהביקושים הגדולים של ישראלים בקבלת שירותים עבור נסיעה לחול, תוך יתרון מובהק בקבלת סיוע מקומי בשפה העברית.

הגדרת סוכני נסיעות בהשוואה בינלאומית

קנדה

כדי להיות סוכן נסיעות בקנדה, עליך להירשם כסוכנות נסיעות רשמית בארגון TIC²²². כדי להיות סוכנות רשומה ב-TICO על כל סוכני הנסיעות בסוכנות לעבור בחינת TICO. בנוסף לבחינה, על הסוכנות לעמוד במספר דרישות סף כדלקמן:

- על סוכנות הנסיעות להזדהות כסוכנות נסיעות שמקורה בקנדה
- על הסוכנות לספק דוחות על תשלום מס כדי להצביע על ביטחון פיננסי
- על סוכנות הנסיעות להראות רווחים קודמים על סך מינימלי של חמשת אלפים CND
- על הסוכנות לפתוח חשבון נאמנות בו ימצא כל הכסף מההכנסות מהעסק

ארה"ב

דרישות הרישוי בארה"ב עבור סוכנות נסיעות אינן מסורבלות יתר על המידה ודורשות בירוקרטיה מרובה. אין צורך בהכשרה או תהליך הכשרה מסוים ולמעשה כל מה שנדרש לעשות הוא למלא טופס ייעודי הכולל תשלום עמלה סמלית. עם זאת, ישנן מדינות בארה"ב בעלות דרישות מסוימות שיש לעמוד בהן כדי לקבל רישיון לעבוד כסוכן נסיעות, כאשר כל מדינה מציגה דרישות שונות. בין מדינות אלה נמצאות קליפורניה, פלורידה, איווה, וושינגטון והוואי.

אנגליה

כדי לקבל רישיון כסוכן נסיעות באנגליה, על סוכנות הנסיעות לספק ערבויות למקרה בו תצטרך להחזיר ללקוחותיה פיצוי כספי במקרה של פשיטת רגל. כמו כן, על סוכנות הנסיעות להיות בעלת אישור A³TOL המייצג רישוי ארגוני נסיעות אוויריות, המאפשר למכור כרטיסי טיסה. ללא אישור זה סוכנות הנסיעות מוגבלת במתן שירותי תיירות פנים בלבד.

²²² [Travel Industry Council of Ontario \(TICO\)](#)

³ [ATOL is run by the UK Civil Aviation Authority as financial protection](#)

נתונים - סוכני הנסיעות בישראל

כמות סוכני הנסיעות במשק הישראלי

- כמות סוכני הנסיעות במשק הישראלי מבוססת על הערכה בהתאם לכמות סוכני הנסיעות הזרים⁴ ושיעורם מסך המועסקים במדינתם. לאחר מיצוע של הנתונים ממדינות מובילות דוגמת אנגליה וארה"ב, ובתקנון התוצאות לגודל האוכלוסייה בישראל, להערכת מכון מאקרו ישנם בישראל כ-5,000 סוכני נסיעות בקירוב.

מספר סוכנויות הנסיעות בישראל

- לפי משרד התיירות, ישנן בישראל כ-291 סוכנויות נסיעות לתיירות נכנסת, אך כאמור, סוכנויות אלה עוסקות גם בתיירות החוץ.

התרומה של סוכני הנסיעות לתיירות חוץ לקופת המדינה ולמשק הישראלי

- התרומה הכספית למדינת ישראל באה לידי ביטוי בשתי דרכים שונות. האחת היא **דרך המיסוי הישיר של סוכני הנסיעות עבור מס הכנסה**, אשר לפי תחשיב המיסוי עבור ההכנסה הממוצעת לסוכן נסיעות בישראל – גודל תשלום מס ההכנסה הממוצע הוא כ-756 ₪. הדרך השנייה היא למעשה דרך עקיפה, אשר בה אנו סוכמים את כלל הוצאות הצריכה המקומיות של התיירות היוצאת **דרך סוכני הנסיעות הישראלים**, מגודל הוצאות הצריכה הנ"ל, כאשר כ-17% מופרשים כמס ערך מוסף עבור מדינת ישראל בגין העסקאות שבוצעו עבור קבלת הסחורות והשירותים. בחישוב זה, אנו לוקחים בחשבון את שיעור העסקאות הממוצע שבוצעו עבור תיירות החוץ בישראל מתוך סך התיירות היוצאת – בכך אנו "מבודדים" את תרומת סוכני הנסיעות לקופת המדינה דרך הגדלת הצריכה המקומית. כאמור, בחישוב המע"מ שנגבה מהצריכה המקומית של התיירות היוצאת בישראל בעשור האחרון, יש להכפיל את ההוצאה הממוצעת של הצריכה המקומית עבור התיירות היוצאת במס ערך המוסך מכל עסקה שבוצעה בתחום זה, ולהוסיף לכך במכפלה את שיעור העסקאות שהוזמנו דרך סוכנות נסיעות מתוך כלל הטיסות היוצאות.⁵ כך- $0.43 * 0.17 * 10.6$ מיליארד ₪ למספר זה מוסיפים את הגודל מיסוי של סוכני הנסיעות בישראל בשנת מס, כאשר החישוב הוא תשלום המס הממוצע לסוכן נסיעות בישראל כפול מספר סוכני הנסיעות המוערך בישראל 5000 * ₪ 756⁷ בחישוב כולל ההכנסה לקופת המדינה היא **777 מיליון ש"ח בשנה**.

⁴ [ENG TRAVEL AGENTS; US TRAVEL AGENTS](#)

⁵ [TRAVEL AGENCY STSTISTICS](#)

⁶ הערכת מכון מאקרו לשיעור הטיסות המוזמנות דרך סוכן מתוך סך הטיסות היוצאות. להערכתנו מספר זה עתיד לקטון ללא תמיכה וסיוע לסוכני הנסיעות בישראל, זאת עקב מגמה עולמית של הפחתת השימוש בסוכנות נסיעות בעת תכנון נסיעה בקרב הדור הצעיר.
⁷ 756 ₪ הוא תשלום המס הממוצע עבור סוכן נסיעות בישראל

סך המכירות של סוכנות נסיעות ממוצעת בחלוקה לתיירות פנים וחוץ

- בהשוואת נתונים ממספר סוכנויות נסיעות בארץ ובעולם, עולה כי סך מכירות של חבילות נופש וטיולים מאורגנים **מתיירות החוץ היא כ-75% בקירוב** מתוך סך המכירות של סוכנויות הנסיעות, זאת בעוד ש-25% הנותרים מגיעים מההכנסות מתיירות הפנים.

תרומתם של סוכני הנסיעות לתיירות חוץ לקופת המדינה ביחס לשאר סוכני הנסיעות בישראל

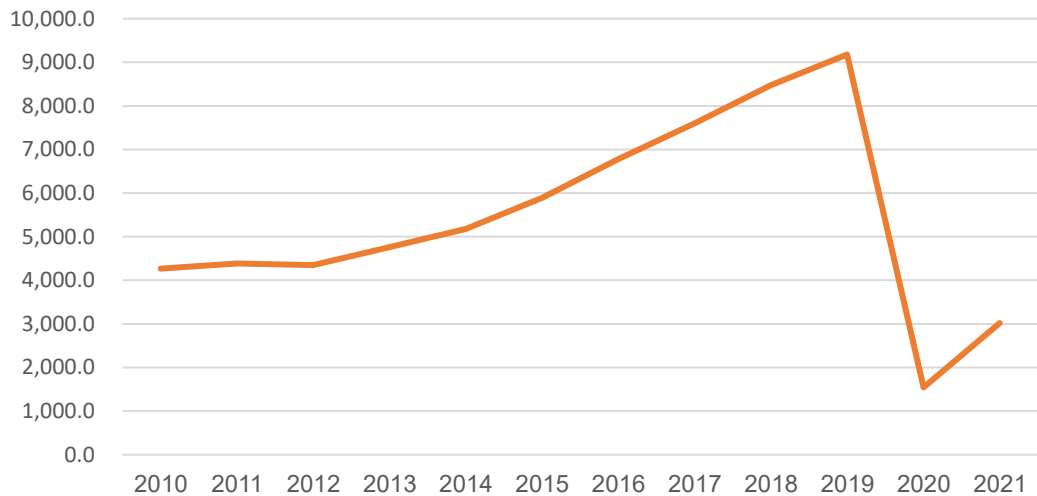
- גודל הצריכה המקומית של תיירות החוץ, כלומר, הצריכה של ישראלים לקראת הנסיעה מחוץ לגבולות ישראל הוא כ-52.4% מסך הצריכה המקומית של התיירות הנכנסת בישראל. במבט ראשון, נראה כי תרומתם של סוכני הנסיעות לתיירות חוץ היא כמחצית מתרומתם של סוכני הנסיעות לתיירות הפנים והתיירות הנכנסת, אולם המע"מ אינו המרכיב היחיד בתחשיב זה. כאמור, כ-75% מסך המכירות של סוכנויות הנסיעות בארץ מיועדות לתיירות החוץ, ושיעור סוכני הנסיעות העוסקים בתיירות חוץ בישראל הוא הגדול ביותר מכלל תחומי העיסוק של סוכני הנסיעות בישראל. **לכן רוב המיסוי הישיר מצד מס ההכנסה מגיע מסוכני הנסיעות לתיירות החוץ.** וזאת בנוסף לתמורה האגבית של סוכני נסיעות החוץ בחיזוק קשרי החוץ והתיירות בין ישראל למדינות העולם השונות, הנהנות מתיירות נכנסת של ישראלים רבים.

בשקלול נתונים אלה, להערכת מכון מאקרו **תרומתם של סוכני הנסיעות העוסקים בתיירות חוץ היא מעל למחצית** מתרומתם של סוכני הנסיעות לתיירות פנים, אשר תרומתם לקופת המדינה ישירה וגלית לעין, בניגוד לעוסקים בתיירות החוץ הסובלים מסיווג טועה כתעשייה שאינה תורמת דיה לקופת המדינה.

תיירות חוץ

תיירות החוץ בישראל היא נדבך מרכזי בפעילות הכלכלית במשק הישראלי והיא בעלת השלכות רבות על שלל תחומי החיים, לרבות השלכות פוליטיות, חברתיות, סביבתיות ומדיניות. תיירות החוץ בישראל מאופיינת בגידול מתמשך וקבוע בכמות הישראלים היוצאים משערי המדינה לתקופת זמן מוגבלת. גידול זה נובע הן מהגידול הטבעי באוכלוסייה והן מהתחזקות כוח הקניה וכושר ההשתכרות של העובדים במדינת ישראל. גורם מהותי נוסף בגידול בנפח התיירים היוצאים מישראל הוא גדילת מעמד הביניים הישראלי והוזלת מחירי החופשות והאפשרויות לתור ברחבי העולם בתקציב נמוך. השיפורים הטכנולוגיים ותהליך הגלובליזציה העולמי יצרו כר פורה לפיתוח תיירות חוץ כלל עולמית המאופיינת בהוזלה והנגשה של הטיסות והחופשות ברחבי העולם. מגמה זו נקטעה, באופן פתאומי, בהתפרצות משבר הקורונה והחלת המגבלות התנועה בין מדינות העולם.

לוח 1: יציאות של ישראלים לחול 2010-2021 (אלפים)

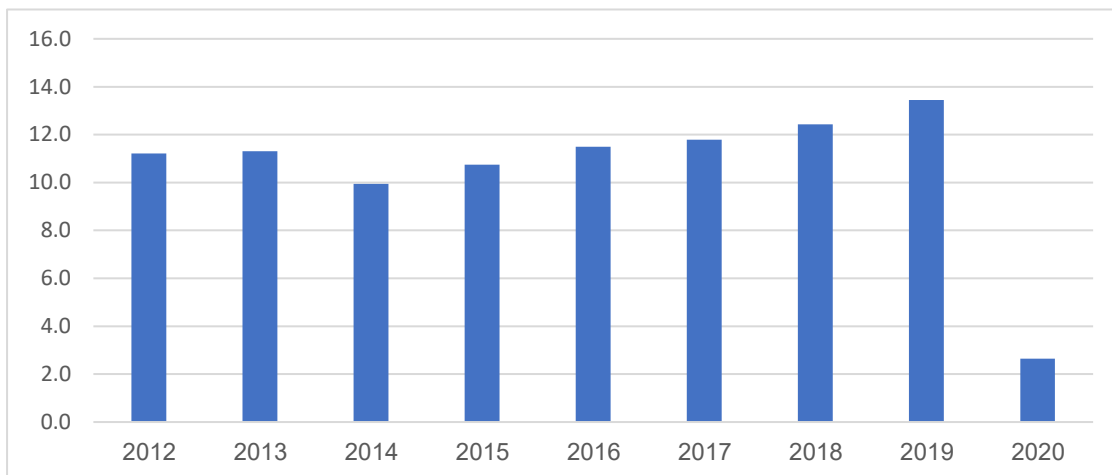

מקור: למ"ס, תנועת ישראלים בגבולות

כאמור, מקום המדינה הלך וגדל מספר היציאות של ישראלים לחול. בעקבות הסכם השמיים הפתוחים בשנת 2013 הוזלו הטיסות, ומספר יציאות הישראלים לחול הלך וגדל ביותר מ-8% בשנה. כאשר בשנת 2019 נרשם שיא במספר היציאות של ישראלים לחול, ומספר זה עמד על 9.2 מיליון. זוהי עלייה של 8.2% ביחס לשנת 2018. סך היציאות של ישראלים לחול בשנת 2019 היה 4.3 מיליון נפשות, עלייה של 5.2% ממספר הישראלים היוצאים בשנת 2018. רוב היציאות לחול הן דרך האוויר, ומוערכות בקירוב של 90% מסך היציאות מהארץ מדי שנה. כאשר 8.5% הן דרך היבשה ו-1.5% מהיציאות נעשות באמצעות ספינות ותחבורה ימית. שנת 2020 החלה בציפייה להמשך

הגידול במספר היציאות של ישראלים לחול, בדומה לגידול המתמשך מאז קום המדינה במספר הישראלים היוצאים לחול. בינואר 2020 נרשמו כ-543 אלף יציאות של ישראלים לחול, אולם התפשטות נגיף הקורונה פגעה באופן ישיר ומהיר בתיירות העולמית ככלל ובתיירות היוצאת מישראל בפרט. במחצית חודש מארס סגרו מדינות רבות בעולם את הגבולות הבינלאומיים שלהן, בעקבות כך נרשמה ירידה דרסטית בכמות הישראלים היוצאים לחול, ומספר זה הגיע לשפל כל הזמנים, כ-3,000 ישראלים בלבד יצאו מהמדינה בחודש אפריל של שנה זו. כאשר עד לחודש יולי 2020 יצאו מישראל כ-57 אלף נפשות, זאת לעומת כ-2 מיליון יציאות של ישראלים מהארץ בתקופה המקבילה אשתקד.

בבחינה מאקרו כלכלית, נראה כי ההוצאה על הצריכה המקומית של ישראלים לקראת היציאה מהארץ היא משמעותית בגודלה ובעלת תרומה אדירה ולמשק הישראלי, לתוצר ולתעסוקה. במיצוע הוצאות הצריכה המקומית של התיירות היוצאת בישראל, עולה כי ישראלים מוציאים כ-10.6 מיליארד שקלים על צריכה במהלך הכנתם ליציאה מגבולות הארץ.

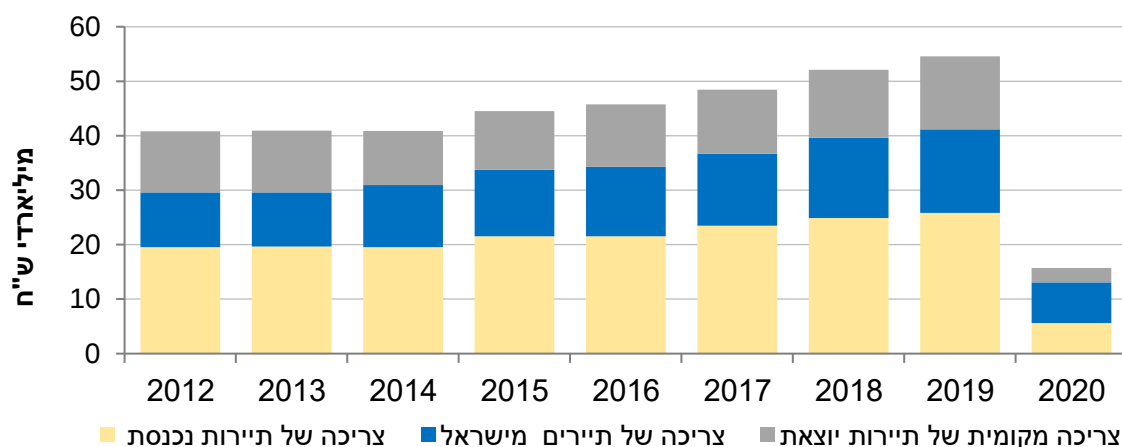

2020 (מיליארדי ש"ח)

מקור: הלמ"ס, סקר הכנסות והוצאות, קבצים לשימוש הציבור (PUF)

הוצאה זו היא תולדה ישירה של תיירות חוץ ענפה, אשר הולכת ומתעצמת ומורכבת גם מאזרחים המסווגים במעמד סוציו-אקונומי נמוך, שבעבר לא נטו לצאת לחופשות מחוץ לישראל, אך כיום יכולים להרשות לעצמם לעשות זאת עקב הוזלה והנגשה של התיירות בכל רחבי העולם. בהשוואה לגודל הצריכה של תיירות הפנים בישראל, המורכבת מהתיירים הישראלים המטיילים בארץ והצריכה של התיירות הנכנסת לישראל, אנו למדים כי בממוצע העשור האחרון, **גודל הצריכה המקומית של תיירות החוץ הוא כ-52.4% מגודל הצריכה של התיירות הנכנסת בישראל**. נוסף לכך, מן הנתונים עולה כי גודל הצריכה המקומית של תיירות החוץ הוא כ-89% מסך הצריכה של הישראלים בתיירות הפנים בישראל. נתונים אלה משקפים את חשיבותה של תיירות החוץ למדינת ישראל. אשר יש נטייה לחשוב כי פירותיה הן נחלת המדינות אליהן טסים הישראלים בלבד.

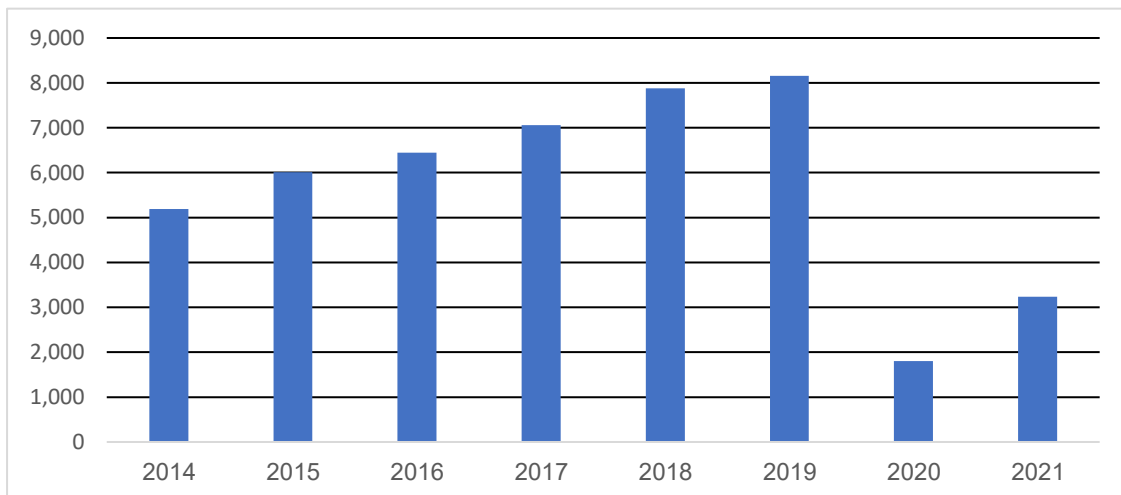
לוח 3: צריכה תיירותית של תיירים מחול ושל ישראלים 2012-2020 (מיליארדי ש"ח)

מקור: הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 73

הגידול בצריכה של תיירים ישראלים מחוץ לגבולות ישראל מבטאת גם היא את התעצמותה של תיירות החוץ בישראל, כאשר ישראלים רבים מפנים יותר משאבים כלכליים עבור נסיעתם לחול. גדילה זו עולה בקנה אחד עם הגידול בהוצאה של הצריכה המקומית של התיירות היוצאת בישראל. כך שיש לאליה רבים מוציאים יותר כסף הן לקראת הנסיעה בארץ והן בנסיעה עצמה.

לוח 4: הוצאות של ישראלים הנוסעים לחול 2014-2021 (מיליוני דולרים)

מקור: הלמ"ס, סקר הכנסות והוצאות – משק בית, 2019 קבצים לשימוש הציבור (PUF)

מקורן של הוצאות הצריכה המקומית של תיירות החוץ בישראל הן מגוונות ומשתנות בין אופי הנסיעה והיעד של הנוסע. אולם ניתן להצביע על **מספר מקורות מרכזיים** בהוצאות הצריכה לקראת נסיעה מישראל, אשר רובם הכרחיים בעת תכנון וביצוע של נסיעה מישראל, ואינם תלויים באופי הנוסע והנסיעה. הוצאה משמעותית ראשונה היא **רכישת ביטוח** נסיעות לחול כבר בטרם היציאה לנסיעה באחת מחברות הביטוח בישראל. על פי הנתונים מסקר כוח אדם לשנת 2019 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ישראלי ממוצע משלם כ-104 שקלים על ביטוח נסיעה לחול. כאשר העלות משתנה בהתאם לאורך, אופי ויעד הנסיעה, בהתאם לתעריפים של חברות הביטוח. הוצאה מרכזית נוספת לקראת הנסיעה מחוץ לגבולות הארץ היא קניית מזוודות ותיקי יד. מנתוני הסקר עולה כי אדם ממוצע מוציא כ-957 שקלים על מזוודות לקראת נסיעותיו לחול. זוהי הוצאה משמעותית שנעשית כולה כחלק מהצריכה המקומית בישראל. נוסף על כך, ישנו שוני בין הליך תכנון ורכישת הדברים הנדרשים לנסיעה. משפחות רבות נוטות להיעזר בגורם חיצוני, כדוגמת סוכן נסיעות, בעת תכנון החופשה. אי לכך התפתחה בעולם תעשייה שלמה של טיולים מאורגנים, אשר מתוכננים לפרטי פרטים ע"י גורם חיצוני וכוללים לרוב מספר רב של משפחות ומורה דרך מקצועי המתלווה לנסיעה. לפי סקר כוח האדם בשנת 2019 **עלות הממוצעת לאדם בנסיעה מאורגנת לחול הייתה כ-2747 שקלים**. כאשר חלק מהתשלום מועבר לבתי ההארכה ונותני השירותים בארץ היעד, וחלקו משולם לסוכנות הנסיעות המארגנות את הנסיעה.

כאמור, עלויות הנסיעה רבות ומגוונות, והן תלויות באופי הנסיעה המתוכננת. ענף התיירות בישראל טומן בחובו מגוון רחב של עובדים אשר חלקם מתפרנס מתיירות החוץ בלבד. כך שהצריכה

המקומית לקראת הנסיעה לחול עובדים אלה, **הנוטים לסבול מסיווג לקוי כעובדים מקומיים גרידא**, ללא תלות בתיירות החוץ.

מכלל הנתונים לעיל עולה כי תיירות החוץ בישראל הולכת וגדלה, הן בהיקף הנוסעים והן בכמות ההוצאות של הנוסעים - גם בארץ כהכנה לקראת הנסיעה וגם במדינת היעד. ההוצאה עבור צריכה מקומית של תיירות החוץ היא תולדה של גורמים רבים ומגוונים, **אך אחד העיקריים שבהם הוא קיומם של סוכני הנסיעות בישראל**, המקדמים טיולים מאורגנים וחבילות נופש ואירוח ללקוחותיהם. בכך, סוכני הנסיעות תורמים באופן ישיר למשק הישראלי ולתוצר בישראל. שכן התעצמות והתחזקות תיירות החוץ בשנים האחרונות היא גם נחלתם של סוכני הנסיעות.

תיירות החוץ בישראל ספגה מהלומה חזקה בעת פרוץ משבר הקורונה, זאת עקב הטלת מגבלות בינלאומיות על כניסה ויציאה של אזרחים ממדינות שונות ברחבי הגלובוס. תיירות החוץ בישראל אמנם התאקלמה במהירות, אך לא חזרה לרמתה טרם המשבר. זאת כתוצאה מהחשש הגובר מהתפרצות נוספת של נגיף הקורונה בדמות גלי הדבקה מחודשים או הפצת וריאנטים שונים, בשילוב המגבלות ארוכות הטווח בנוגע להכנסת תיירים ואזרחים זרים במגוון מדינות ברחבי העולם. גם עולם התעופה עצמו עבר מתיחת פנים, כך שהריחוק החברתי וההיגיינה האישית הפכו לחלק בלתי נפרד מהטיסה והמעבר בנמלי התעופה. כאמור, ישנם עובדים רבים במשק הישראלי המתפרנסים מתיירות החוץ, וראייה לכך היא גודלה של ההוצאה של הצריכה המקומית של התיירות היוצאת בישראל. עובדים אלה איבדו את עבודתם בעיצומו של משבר הקורונה, וישנם כאלה שלא הצליחו לחזור לעיסוקם עד ימינו אנו. השינויים הגלובליים בתנועת התיירים והחשש מנגיף הקורונה, יצרו מצב עניינים בו גם בעת התחדשות התנועה והמעבר בין מדינות, אזרחים רבים אינם נוטים לטייל ולתור ברחבי העולם כבעבר. ולכן יש השפעה מכרעת על העוסקים בתיירות החוץ.

מכלל הנתונים בקטע זה, עולה כי **תיירות החוץ רגישה יותר למשברים כלכליים או אירועים ביטחוניים בישראל**, הפגיעה בה קשה יותר, ולאחר התרחשות משברים נדרשת **לתיירות הנכנסת תקופה ארוכה יחסית להתאוששות**. בתקופות שלאחר משברים תיירות הפנים נוטה להתאושש במהירות רבה יותר מתיירות החוץ אשר תלויה במספר רב של גורמים שונים הנחוצים עבור פעילות תקינה ושוטפת של תיירות החוץ.

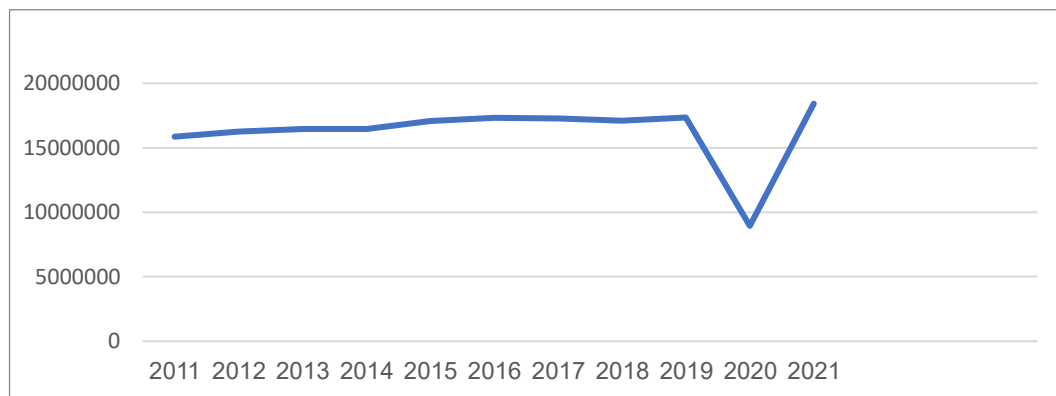
תיירות פנים

לתיירות הפנים יש חשיבות כלכלית, חברתית ופוליטית והיא משפיעה על ענפי כלכלה רבים. נראה כי הצריכה התיירותית של ישראלים ותיירים נכנסים עומדת על **15.7 מיליארד ש"ח בשנת 2020**⁸. המשקפת ירידה של 71.2% לעומת שנת 2019, עקב פרוץ משבר הקורונה. ההוצאות של תיירים מחו"ל בישראל (כולל דמי טיסה בחברות תעופה ישראליות) נאמדו ב-5.6 מיליארד ש"ח, שהם 35.7% מכלל הצריכה התיירותית בהשוואה לשנת 2019. בשנת 2020 נאמד הערך המוסף של התיירות ב-9.6 מיליארד ש"ח המהווים כ-0.8% מהתוצר בישראל. בעוד הערך המוסף מתיירות בישראל היווה בשנת 2019 כ-2.7% מהתוצר. מספר המשרות בכלל ענף התיירות הוא כ-141,000 משרות בקירוב,

⁸ לפי הלמ"ס - שנתון הסטטיסטי 73 לישראל

המהוות כ-3.6% מהמשרות במשק. ערב משבר הקורונה תיירות הפנים בישראל הייתה בפעילות שיא – בשנת 2019 נכנסו לישראל כ-5 מיליון מבקרים, היו כ-25.8 מיליון לינות במלונות בישראל, ושיעור התפוסה בהם היה כ-69.5%. סך הפדיון של מלונות תיירות בישראל בשנה זו הגיע לשיא ועמד על 12.66 מיליארד ₪.

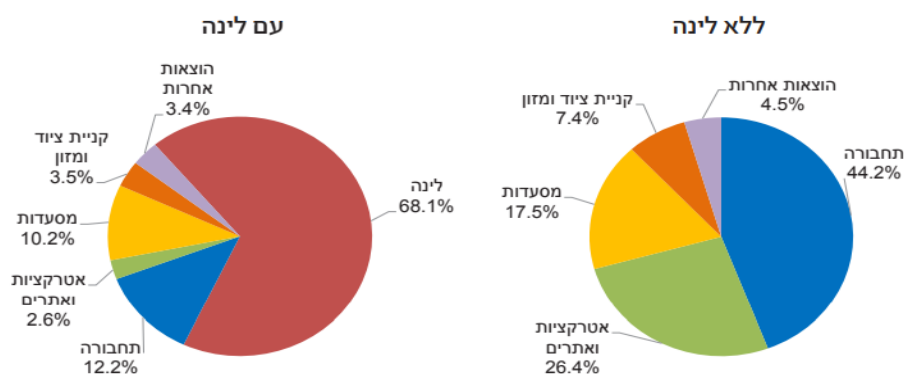
לוח 5: מספר לינות של ישראלים בכלל המלונות/בתי הארחה בישראל 2011-2021 (אלפים)

מקור: למ"ס תיירות ושירותי הארחה

בלוח זה אנו רואים כי על אף הפגיעה האנושה של משבר הקורונה בבתי המלון בישראל, ההתאוששות בתיירות הפנים בישראל, בדגש על תיירות של ישראלים בגבולות ישראל, הייתה מהירה וחדה. הישראלים חזרו לטייל ולנפש במלונות ובבתי הארחה בישראל ברמה הזוהר לרמה טרם משבר הקורונה. כאשר ישנו גידול זניח באופן יחסי במספר הלינות של ישראלים בבתי מלון והארחה בישראל. גידול זה עשוי לנבוע מהגידול הטבעי באוכלוסייה במדינת ישראל.

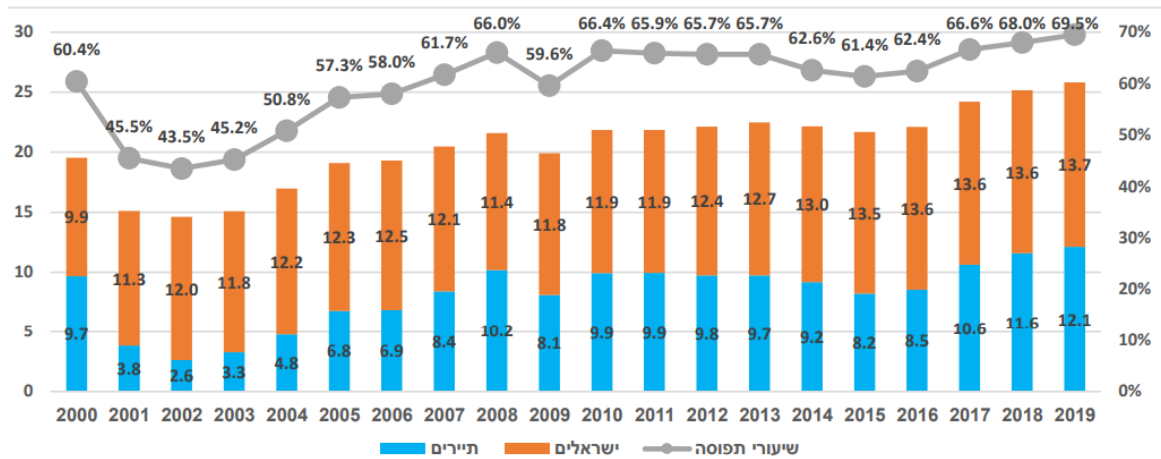
לוח 6: הוצאה לאדם בישראל בטיול בתוך גבולות ישראל, לפי סוג טיול וסוג הוצאה

מקור: למ"ס, סקר הוצאות והכנסות 2019

כ-53.8% מהטיולים של ישראלים בארץ הנם בני יום אחד, כאשר 46.2% הם טיולים הכוללים לינה בשירותי הארחה בארץ או בדרך אחרת (קמפינג, לינה בבתי קרובים או חברים וכיוצ"ב) כך שאורכו של הטיול הוא בן מספר ימים. ההוצאה הממוצעת לאדם לטיול בארץ ללא לינה הוא 134 ₪ ולטיול עם לינה כ-822.6 ₪. כך שבטיול עם לינה, העלות עבור הלינה מהווה כ-68.1% מסך

לוח 7: מספר הלינות ושיעור התפוסה במלונות בישראל 2000–2019 (מיליונים)

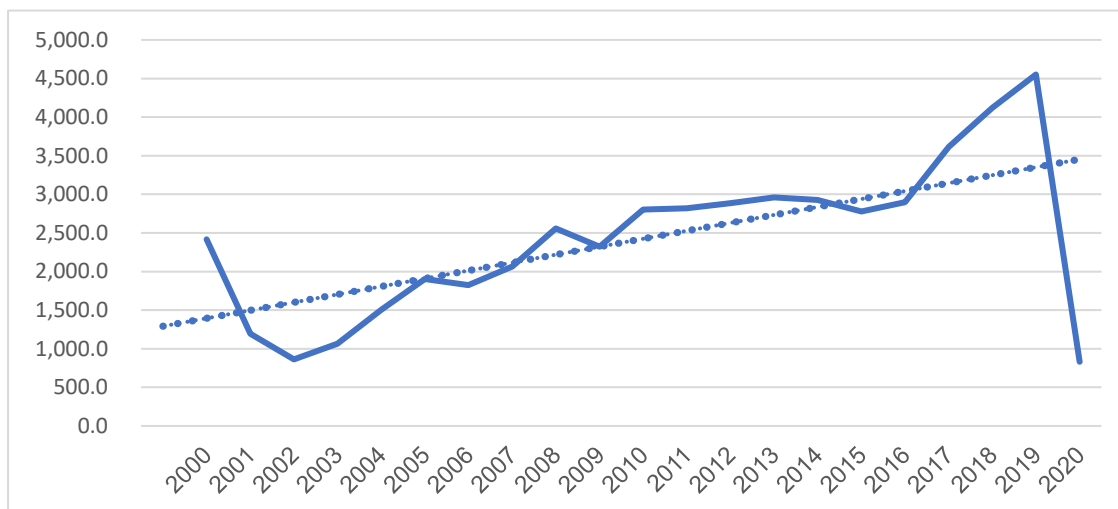

מקור: למ"ס, תיירות ושירותי הארכה

בתרשים אפשר לראות כי בשנת 2019 היו כ-8.25 מיליון לינות במלונות בישראל, **מספר שיא בעשרים השנים האחרונות**. כ-53% מהלינות היו מתיירות של ישראלים, השיעור הנמוך בעשור האחרון. אפשר לראות גם את המגמות במספר לינות התיירים ובשיעור התפוסה במלונות בישראל-משנת 2000 עד שנת 2002 חלה ירידה במספר הלינות (בד בבד עם משבר כלכלי ומבצע חומת מגן). בשנים 2003 עד 2008 חל גידול ונרשם שיא במספר התיירים הנכנסים. בשנת 2009 (בתקופת המשבר הכלכלי העולמי) חלה נסיגה. בשנים 2010–2013 הייתה מגמה יציבה. בשנים 2014–2016 חלה ירידה (בד בבד עם מבצע צוק איתן ופיגועי היחיד). בשנים 2017–2019 חל גידול עד הגעה לשיא במספר התיירים הנכנסים ושיעור התפוסה במלונות. **מלוח זה עולה כי התיירות הנכנסת רגישה למשברים כלכליים וביטחוניים בישראל יותר מתיירות המבוססת על האוכלוסייה המקומית.**

חלק אינהרנטי משגשוג ענף התיירות בישראל הוא כמות התיירים הנכנסים לישראל. התבססות ענף התיירות בישראל על תיירות המורכבת מישראלים בלבד אינה אפשרית, היות והוצאת התיירים הנכנסים לישראל מהווה נדבך מרכזי בהכנסתם של העובדים בענף התיירות בארץ. לכן, כאשר אנו בוחנים את מצב תיירות הפנים בישראל, אנו צריכים לבחון את כמות התיירים הנכנסים בשערי מדינת ישראל.

לוח 8: מספר תיירים נכנסים לישראל 2000-2020 (אלפים)

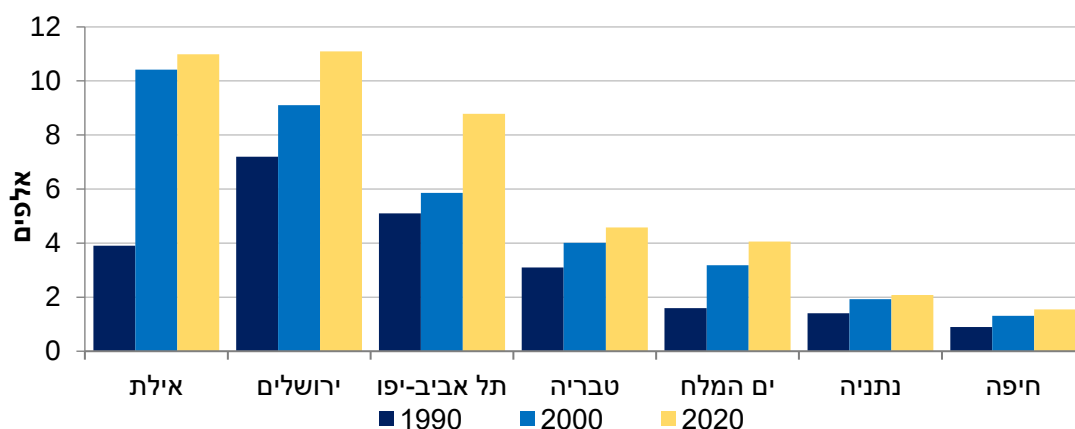
מקור: למ"ס, תנועה של ישראלים בגבולות

התיירות העולמית סבלה ממשבר עמוק עקב התפרצות נגיף הקורונה בעולם. בשנת 2020 מספר כניסות התיירים למדינות שונות בעולם צנח ב-73.1% בהשוואה לשנת 2019, ועמד על 381 מיליון בני אדם. ברבעון הראשון של 2020 ירד מספר הכניסות של תיירים למדינות זרות ב-20.08% ברבעון השני, מספר כניסות התיירים ירד ב-94.3%, ברבעון השלישי מספר הכניסות ירד בכ-77.6% וברבעון הרביעי התרחשה ירידה של כ-84.8%. כאשר שיעור הירידה בכל רבעון מיוחס לתקופה המקבילה בשנת 2019. מספר כניסות התיירים לאירופה, שהיא האזור המתורבט בעולם, ירד ב-68.9% ביחס לתקופה המקבילה בשנת 2019. בישראל הוטלו בהדרגה הגבלות על כניסת זרים ממדינות מסוימות החל מסוף ינואר 2020. כאשר לקראת אמצע חודש נאסרה כמעט לחלוטין כניסת זרים לישראל, ובחודש זה נרשמו כ-87 אלף כניסות מבקרים בלבד. בחלוף הזמן, על אף מדיניות הגבולות הסגורים, הותרו כניסות זרים לישראל בתנאים מסוימים ובאישור חריג של רשות האוכלוסין וההגירה. כאשר בשנת 2020 בסך הכל נרשמו כ-88 אלף כניסות מבקרים לישראל. כאשר כמות זו מהווה קיטון של 81.9% בהשוואה לכמות התיירים הנכנסת לישראל בשנת 2019.

בניכוי השפעת משבר הקורונה על התיירות הנכנסת לישראל, אשר היה זעזוע זמני ואינו חלק ממגמת הגידול במספר התיירים הנכנסים לישראל מדי שנה, נראה כי במהלך 20 השנים האחרונות מספר התיירים הנכנסים לישראל הולך וגדל באופן מונוטוני. זאת כאשר השיא בכמות התיירים הנכנסת לישראל הייתה בשנת 2019, ערב משבר הקורונה.

התיירות הנכנסת נוטה להתכנס במקומות התיירותיים והמרכזיים בישראל. רובם המכריע של התיירים בישראל מגיע לאותם ערים ומקומות בארץ, זאת בניגוד לישראלים שמטיילים ותרם ברחבי הארץ, ואינם נוטים להתרכז בהכרח במקומות התיירותיים ביותר.

לוח 9: חדרים במלונות תיירות ביישובים נבחרים שנים נבחרות (אלפים)

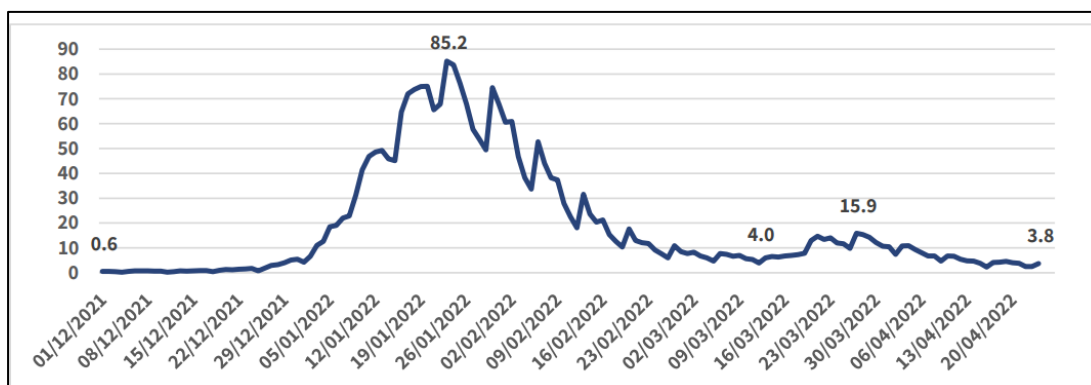
מקור: למ"ס, תיירות ושירותי הארחה

מנתונים אלה, עולה כי תיירות הפנים בישראל חזקה ואיתנה, ובעלת חשיבות כלכלית מכרעת למשק הישראלי. אולם בעקבות המבנה של תיירות הפנים, המורכב הן מהתיירים הישראלים והן מהתיירות הנכנסת, תיירות הפנים חסינה יותר לזעזועים מתיירות החוץ. **כמו כן תיירות הפנים נהנית מביקוש קשיח יחסית של הצרכנים הישראלים**, אשר מהווים כ-54.8% מהפדיון למלונות ובתי הארחה בישראל.

קורונה כמקרה בוחן

נגיף הקורונה התפרץ בסין בחודש דצמבר 2019 ומאז נחשפו מדינות רבות לנגיף. ב-11 בפברואר העניק ארגון הבריאות העולמי לנגיף הקורונה את שמו הרשמי – SARS-COV-2 כאשר המחלה הנגרמת מנגיף זה מכונה covid-19. ב-8 בפברואר 2020 העלה הארגון את רמת הסיכון העולמית להתפשטות הנגיף וב-11 למרץ 2020 ארגון הבריאות העולמי את התפרצות המחלה כפנדמיה.

לוח 10: מספר המאומתים החדשים לנגיף הקורונה בישראל, דצמבר 2021 - אפריל 2022 (אלפים)

מקור: הלמ"ס, מגפת הקורונה בישראל

בתרשים זה אפשר לראות כי
2022 ישנה ירידה במספר המאומתים החדשים לקורונה. מה 12 במרץ 2022 ועד ה-27 במרץ 2022 חלה שוב עלייה במספר המאומתים החדשים לקורונה, זאת עקב התגלותו של ווריאנט חדש של הנגיף בישראל, אולם לאחר מכן שוב ישנה ירידה במספר המאומתים.

ענף התיירות הוא אחד מהענפים שהושפעו ביותר ממשבר הקורונה, זאת בשל ההגבלות הרבות שהטילו מדינות על חופש התנועה בגבולותיהן. הגבלות אלו הובילו לעצירה כמעט מוחלטת של הטיסות הבינלאומיות, סגירת אתרי תיירות רבים ברחבי העולם, ביטול ודחייה של אירועים ופסטיבלים ולמעשה התרחש שיתוק כמעט מוחלט של ענף התיירות בעולם. המשבר לא פסח על ישראל, לפי נתוני שירות התעסוקה, בחודש פברואר 2020 מספר דורשי העבודה היה 162,500 נפשות, אשר היוו כ-3.9% מכוח העבודה. בעקבות משבר הקורונה נוספו 989,000 מבקשי עבודה בישראל – גידול של כ-608% באבטלה בישראל טרם פרוץ המשבר.

לוח 11: נתונים על דורשי עבודה בענף התיירות (בש"ח, השבוע הראשון של אפריל 2020)

ענף	מספר דורשי עבודה (באלפים)	שיעור דורשי עבודה בענף	שכר ממוצע בענף	שכר ממוצע של דורשי העבודה	אומדן דמי אבטלה
שירותי אירוח	14.8	39.3%	7,800	7,200	4,890–3,370
פעילויות של סוכנויות נסיעות ומארגני טיולים	6.5	35.9%	10,200	8,900	5,640–4,315

מקור: הלמ"ס, המשבר בענף התיירות בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, הכנסת – מרכז המחקר והמידע

בלוח זה, המתייחס לדורשי העבודה **בענף התיירות** כתוצאה ממשבר הקורונה, אפשר לראות כי בענף "שירותי אירוח" היא שיעור דורשי עבודה של כ-39.3%, השכר הממוצע של דורשי העבודה היה כ-7200 ₪ ואומדן דמי האבטלה של דורשי העבודה היה 3730-4890 ₪. בענף "פעילויות של סוכנויות נסיעות ומארגני טיולים" שיעור דורשי העבודה היה כ-35.9% כאשר שכרם הממוצע טרם המשבר היה 8900 ₪ ואומדן דמי האבטלה שלהם נע בטווח שבין 4315-5640 ₪. בבחינה של שיעור דורשי העבודה לפי ענפים נראה כי בענפי התיירות האלו היה שיעור דורשי העבודה הגבוהה ביותר מכל ענפי המשק, למעט פעילויות בילוי, פנאי קולנוע וטלוויזיה. על פי אומדנים של משרד התיירות, היקף ההכנסות למשק מתיירות נכנסת טרם המשבר היה כ-1.9 מיליארד ₪ והיקף ההכנסות מתיירות של ישראלים בתוך גבולות המדינה היה כ-1.3 מיליארד ₪. כך שלפי אומדנים אלו, מאמצע מרץ 2020 ועד לסוף מאי 2020, תקופה של כחודשיים וחצי, היקף הפגיעה בכלל ההכנסות מענף התיירות התסכם בכ-8 מיליארד שקלים- 4.75 מיליארד שקלים מתיירות נכנסת ו-3.25 מיליארד שקלים מתיירות פנים של ישראלים. מנתונים אלו ועולה כי **ענף התיירות הוא מהענפים שנפגעו בצורה הקשה ביותר ממשבר הקורונה וחזרתו לפעילות מלאה צפויה להתרחש בשלב מאוחר יחסית לשאר ענפי המשק.**

חבילת הסיוע של משרד התיירות

משבר הקורונה הוא דוגמה מייצגת לכך שיחס המדינה כלפי העוסקים בתיירות הפנים היה שונה בתכלית מיחסה כלפי העוסקים בתיירות החוץ. במהלך המשבר גיבש משרד התיירות חבילת סיוע

עבור ענף התיירות כאשר מהסתכלות במתווה חבילת הסיוע עולה כי רובה המכריע של התמיכה מיועד לעוסקים בתיירות הפנים בארץ, בעוד הסיוע לסוכני הנסיעות ושאר העובדים העוסקים בתיירות החוץ זניח עד לכדי לא קיים.

עיקרי הדברים בנוגע לחבילת הסיוע בענף הם כדלקמן:

- בתי מלון שחוו ירידה בהיקף של למעלה מ-40% במחזור העסקים בשל ההגבלות על כניסת תיירים לישראל, ייהנו ממענקים בסכום כולל של כ-150 מיליון ש"ח שיועברו במהלך החודשים הקרובים.
- עבור מארגני התיירות הנכנסת יוקצו משאבים לסיוע ותמיכה בפעולות שיווק, שימור כוח אדם והחזר הוצאות בסך כולל של כ-60 מיליון ש"ח.
- עבור מורי הדרך בישראל, המדינה תממן כ-25,000 סיורים ללא תשלום לציבור אשר יבוצעו ע"י מורי הדרך, תמורת תשלום בסך כ-1,000 ש"ח לסיור ובסכום כולל של כ-25 מיליון ש"ח. הסיורים יבוצעו באמצעות רשות הטבע והגנים ומשרדי ממשלה נוספים.
- קבלת הכשרות מקצועיות לכלל העוסקים בענף התיירות בעלות של עד 20,000 ש"ח להכשרה עם מעסיק, ללא מגבלת תפוסה ובסבסוד המדינה. ההכשרות המקצועיות מיועדות למגוון רחב של מקצועות בתחומי ההיי-טק, התעשייה ועוד.
- תינתן מלגת הכשרה חודשית בסך של עד 10,000 ש"ח כתלות באורך ההכשרה (עד ל-4 חודשים), וזאת ללא קשר למקורות הכנסה אחרים (ככל שיהיו).
- נוסף על כל אלו, ובמטרה לייצר פתרונות פרנסה מיידיים, עובדים מענף התיירות יוכלו להיות מועסקים כנאמני קורונה במערכת החינוך וכחוקרים אפידמיולוגיים ברשויות המקומיות, בשכר חודשי בהיקף של עד כ-11,000 ש"ח.

הסיוע מצד המדינה לענף התיירות, אשר שותק לחלוטין במהלך משבר הקורונה, הייתה באמצעות התמקדות בשני אפיקים מרכזיים. האחד הוא מתן סיוע בצורת תשלומי העברה או העסקה ישירה מצד המדינה (כדוגמת מורי הדרך בישראל). האפיק השני הוא בדגש על הסבות המקצועיות. המדינה מעודדת מעבר לענפי תעסוקה שונים ומסבסדת הכשרה רלוונטית לכך. בנוסף נפתח אפיק מעבר ישיר למערך ההתמודדות עם הקורונה בישראל, זאת כדי לתת מענה למחסור בחוקרים אפידמיולוגיים שנוצר במהלך התפשטות גל 'האומיקרון' בישראל.

ממתווה זה עולה בבירור כי רובה המכריע של חבילת הסיוע מופנית לתיירות הפנים, כך שמלונות ושירותי הארחה בישראל, וכלל המועסקים בתפקידים הנוגעים לתיירות הנכנסת יזכו לקבל סיוע מהמדינה בדמות תשלומי העברה וסיוע בהסבות מקצועיות. זאת בעוד **אין התייחסות ישירה וייעודית בחבילת הסיוע לעוסקים בתיירות החוץ בישראל**, ובראשם סוכנויות הנסיעות בארץ.

השלכות הקורונה על ענף התיירות בהשוואה בינלאומית

מסקירה בינלאומית של הסיוע לענף התיירות מצד השלטונות במדינות שונות ברחבי העולם, קל לראות כי **מדינת ישראל נמנית עם המדינות שסייעו במידה הפחותה ביותר לעובדי ענף התיירות**, תוך אוזלת יד משוועת בכל הקשור לתמיכה בעובדי תיירות החוץ בישראל.

לוח 12: גודל ואופי הסיוע לענף התיירות בעקבות משבר הקורונה מצד המדינה, מדינות נבחרות

מדינה	כלי הסיוע לענף התיירות
אוסטריה	ערבויות מדינה להלוואות לעסקים בענף התיירות בהיקף של כמיליארד אירו . עסקים בענף התיירות שהיו להם הלוואות לפני המשבר יכולים לבקש דחייה של תשלומי ההלוואות עד לסוף שנת 2020.
בלגיה	באזור הפלמי הוקצה תקציב של 5 מיליון אירו לטובת עסקים בענף התיירות, מהם מיליון אירו הם ויתור על תשלום שכירות של אכסניות נוער למדינה.
קראטיה	סוכנויות נסיעות רשאיות לתת שובר במקום לתת זיכוי כספי ללקוחות עבור הזמנות שבוצעו. המדינה ויתרה על מס תיירות מעסקים וניתנה דחייה של תשלום אגרות על שטחי תיירות.
צ'כיה	סוכנויות נסיעות יכולות לדחות את ההחזר הכספי ללקוחות עבור הזמנות שבוצעו עד לאפריל 2021. עד למועד זה עליהם לתת שובר בשווי ההזמנה. המדינה בונה תוכנית שוברים לתמיכה בתיירות פנים. ערך השוברים יגיע ל-10,000 קרונות וימומן על ידי המדינה, המעסיקים והעובדים.
דנמרק	הממשלה והפרלמנט קבעו ערבות מדינה לקרן ערבויות לעסקים בתחום התיירות בסך של 1.5 מיליארד כתר דני . לאחר מכן הוחלט לתת סיוע נוסף לקרן זו – תוספת של 600 מיליון כתר דני עבור מצבים חריגים של עסקים. תוספת של 125 מיליון כתר דני לקרן עבור חבילות נופש. כיסוי עלויות חריגות שנגרמו בידי ספקים בתחום התיירות כתוצאה מביטולים ושינויים של הזמנות בתחום התיירות.
אסטוניה	המדינה נותנת סיוע ישיר לעסקים זעירים, קטנים ובינוניים בתחום התיירות בהיקף כולל של 25 מיליון אירו . מענק הסיוע לעסק הוא מ- 2,000 עד 60,000 אירו בהתאם לאזור שהעסק פועל בו, גודל העסק וההפסדים שנגרמו לו כתוצאה מהמשבר. מסכום זה יוקצו 2 מיליון אירו לעסקי תיירות באזורים שהיו תחת בידוד. נוסף על סיוע זה, יינתנו הלוואות בערבות מדינה בתנאים מועדפים לעסקים בענף התיירות.
אירלנד	צעדי הסיוע הייעודים לענף התיירות באירלנד נעשו על ידי הרשות הארצית לפיתוח תיירות (Fáilte Ireland). במסגרת צעדי הסיוע הוקם מרכז מידע וסיוע לעסקים בענף התיירות, בעיקר סיוע בנושאים כספיים כמו מענקים ממשלתיים שאפשר לקבל, הלוואות, ביטוחים ועוד. נוסף על כך, כדי לסייע בנזילות לעסקים בענף התיירות הוחלט לתת החזרים כספיים לעסקים על תשלומי אגרות ועל חיובים שביצעה הרשות, בסך של 3 מיליון אירו .
איטליה	מענק בסך של 600 אירו לעובדים זמניים בענף התיירות עבור חודש מרץ 2020. סך כל התשלומים למענק זה יהיה כ-103.8 מיליון אירו . דחייה של תשלומי מיסים לעסקים בענף התיירות.
ליטא	על מנת לסייע בנזילות לעסקים בענף התיירות תוקם קרן שתאפשר הלוואות ללא ריבית לעסקים שנפגעו מהמשבר כדי להחזיר ללקוחות כספים עבור הזמנות שבוטלו.
נורבגיה	המדינה מפעילה קרן הלוואות בערבות מדינה עבור מפעילים של חבילות נופש. הקרן תיתן הלוואות עבור הזמנות של חבילות נופש מאמצע מרץ 2020 עד אמצע יוני 2020. העסקים יכולים לבקש הלוואה בסך של עד 80% מההחזר הכספי שהם נדרשים לתת ללקוחות. סך כל ההלוואות בקרן יהיה 2 מיליארד כתר נורבגי , ושיעור הערבות הוא 50%. הופחת שיעור המע"מ לעסקים בענף התיירות והתחבורה מ-12% ל-6% מאפריל עד אוקטובר 2020.
סלובניה	כל האזרחים יקבלו שוברים מהמדינה לשימוש בעסקי התיירות המקומית. קטינים יקבלו 50 אירו ובגירים 200 אירו. השוברים יהיו בתוקף עד ל-2021. היקף כלי סיוע זה מוערך בכ-345 מיליון אירו . המדינה תאריך את תקופת הפיצי

מקור: המשבר בענף התיירות בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, הכנסת – מרכז המחקר והמידע

לפי נתונים אלה, כ-52% מהמדינות נקטו בכלים של דחייה או ויתור על מיסים, אגרות והלוואות. כ-33% מהמדינות נקטו כלי הלוואות בערבות המדינה, כ-24% מהמדינות הנסקרות נקטו בכלי של מענקים ישירים והשתתפות בהוצאות, וכ-14% מהמדינות נקטו בכלי של חלוקת שוברים לאזרחים לשימוש בעסקי תיירות מקומית. כ-14% מהמדינות נקטו בכלי המספק השקעה בפיתוח של תשתיות תיירות. למעשה ניכר כי מדינות רבות השתמשו במגוון רחב של כלים פרקטיים ומשמעותיים כדי לסייע לענף התיירות במדינתם, תוך שימוש בשלל אסטרטגיות שונות במקביל. זאת מתוך הבנה של מרבית מהמדינות כי הסיוע הדרוש לענף התיירות במדינתם צריך להיות משמעותי בהיקפו נוכח מידת הפגיעה וזמן ההתאוששות הצפוי בענף, תוך הפנמת חשיבות הענקת הסיוע למועסקים בענף באופן מיידי.

לוח 13: סיכום כלי הסיוע לענף התיירות, מדינות נבחרות

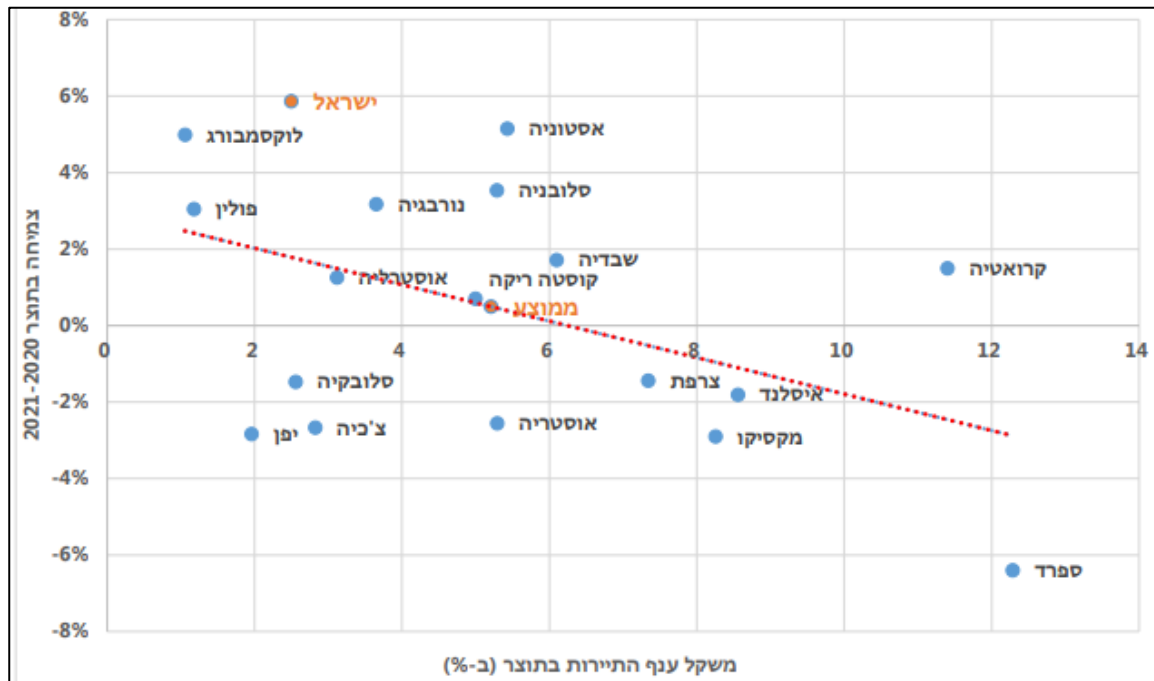
מדינה	דחייה או ויתור על מיסים, אגרות והלוואות	הלוואות בערבות מדינה	מענקים ישירים והשתתפות בהוצאות	חלוקת שוברים לאזרחים לשימוש בעסקי תיירות מקומית	שינוי החוקים כך שיתאפשר לתת שובר במקום החזר כספי	השקעה בפיתוח תשתיות תיירות
אוסטריה	✓	✓				
בלגיה	✓					
קראטיה	✓				✓	
צ'כיה				✓	✓	
דנמרק		✓				
אסטוניה		✓	✓			
אירלנד	✓					
איטליה	✓		✓			
ליטא		✓				

מקור: המשבר בענף התיירות בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, הכנסת – מרכז המחקר והמידע

במדינת ישראל, מאידך, הסיוע ריכוזי ומצומצם יותר בהשוואה למדינות מובילות בעולם כדוגמת המדינות הנל⁹. מתוך כלל כלי הסיוע המופיעים בלוח לעיל, מדינת ישראל נקטה רק במתן מענקים ישירים, השתתפות בהוצאות ודחייה וויתור על תשלום מס, כאשר כל זאת עבור אחוז מצומצם מכלל נפגעי המשבר. נראה כי סיוע מגוון וכוללני יותר מצד מדינת ישראל היה יכול לספק מעטפת סוציאלית נאותה עבור עובדי ענף התיירות בעיצומו של המשבר, אך בפועל הסיוע היה קטן בהיקפו ומצומצם בתכליתו בהשוואה למדינות רבות בעולם.

⁹ רשימת המדינות המופיעות בלוח 14

לוח 14: משקל ענף התיירות והצמיחה המצטברת בשנים 2020-2021 במדינות מפותחות

מקור: הלמ"ס, המשבר בענף התיירות בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, הכנסת – מרכז המחקר והמידע

בתרשים זה ניתן לראות כי במדינות בהן משקל ענף התיירות בתוצר גבוהה יחסית, כדוגמת ספרד, הצמיחה המצטברת בשנים 2020-2021 נמוכה יחסית. משקל ענף התיירות בישראל בשנים אלה היה כ-2.5% והצמיחה המצטברת הייתה 5.9%, זאת בהשוואה למשקל ענף התיירות של 5.2% ולצמיחה מצטברת בשנים 2020-2021 של 0.5% בממוצע המדינות המפותחות הנסקרות. כלומר, התוצר בישראל לא נפגע מקריסת ענף התיירות בהשוואה למדינות אחרות, אשר התיירות הנכנסת היא חלק משמעותי מההכנסה הלאומית שלהן. **אולם אין בכך כדי להעיד כי המשק הישראלי אינו ניזוק מקריסת ענף התיירות**, שכן הפגיעה במועסקים בענף התיירות בישראל הייתה אנושה והעיבה על כלל המשק הישראלי ללא קשר לתוצר הלאומי במהלך המשבר, אשר מלכתחילה אינו נשען על ענף התיירות עקב מבנה השוק והתעסוקה בישראל.

משבר הקורונה הוא דוגמה מייצגת לזעזוע גלובלי חריף אשר פקד את כל מדינות העולם. משבר זה פגע והשפיע על האנושות בכל תחומי החיים, אך בראש ובראשונה הוא שימש כמראה עבור התנהלות השלטונות ומוסדות המדינה בעת משבר. כאמור, במונחים כלכליים, ענף התיירות הוא הענף שניזוק באופן הקשה ביותר מתוך כלל ענפי המשק בישראל. למרות זאת, הסיוע והתמיכה מצד ממשלת ישראל ומשרד התיירות היו זניחים בהשוואה למדינות מערביות בעולם, הן בגודל הסיוע ומגוון הכלים בעזרתם המדינה סייעה למועסקים בענף והן בקהל היעד אליו הופנה הסיוע- המועסקים בתיירות הפנים בלבד. הסיוע מצד המדינה במהלך משבר הקורונה הדגיש את **הפער המהותי של המדינה בהבנת גודל התעשייה העוסקת בתיירות החוץ בישראל**, אשר מעסיקה כמות עובדים גדולה ותרומתה לתוצר בישראל כבירה.

ביבליוגרפיה

- הלמ"ס, כניסות של מבקרים לישראל בינואר 2022
- הלמ"ס, תיירות 2020
- הלמ"ס, פדיון ותעסוקה במלונות תיירות
- הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2022 - מספר 72
- הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2022 - מספר 73
- הלמ"ס, יציאות ישראלים לחו"ל ביוני 2022
- הלמ"ס, רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה - רבעון 2 2022
- הלמ"ס, רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה - רבעון 1, 2022
- הלמ"ס, סקר הכנסות והוצאות – משק בית, 2019 קבצים לשימוש הציבור (PUF)
- מדיניות הסיוע לעסקים בתחום התיירות בישראל ובמדינות מפותחות, מרכז המחקר והמידע, המחלקה לפיתוח תקציבי, הכנסת
- המשבר בענף התיירות בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת
- החלטה 865: סיוע לענף התיירות לאור כניסת זן האומיקרון של נגיף הקורונה ותיקון החלטות ממשלה, 26 בדצמבר 2021
- משרד הבריאות, נגיף הקורונה בישראל - תמונת מצב כללית
- המוסד לביטוח לאומי, אבטלה
- Us bureau of labor statistics